

Ένα αξέχαστο Δειλινό

του Μιχαλάκη Σάββα

Με τη φυγή της Ρένας η ζωή μου έχει αλλάξει εξ ολοκλήρου. Είναι μέρες που κάθομαι μόνος στο γραφείο μου και άδελά μου αφήνω τη σκέψη μου να ταξιδεύσει πάνω από το συρματοπλέγμα, που αλλού, στην αγαπημένη και αξέχαστη μας Κυθρέα με την ελπίδα για επιστροφή όσα χρόνια κι αν περάσουν, όσες συμπληγάδες κι αν βρεθούν στο δρόμο μας.

Και έρχονται στη σκέψη μου τα λόγια του αγαπητού Νίκου Ορφανίδη στην παρουσίαση του ημερολογίου του Δήμου Κυθρέας για το 2008.

«Είναι πράγματι βασανιστική η σκέψη για τη γενέθλια γη. Επιστρέφουμε απόψε νοσταλγοί, περιδεείς και αμήχανοι στην κωμόπολη της Κυθρέας. Οι δρόμοι άδαιοι. Ψυχή. Τίποτε πια δεν είναι το ίδιο. Όλα έχουν αλλάξει πια. Τίποτε σχεδόν δεν μας θυμίζει την Κυθρέα που αγαπήσαμε. Τα σπίτια ξεκάρφωτα στους δρόμους, γυμνά, ξεχαρβαλωμένα, κάποια χωρίς στέγες, χωρίς πόρτες και παράθυρα. Οι δρόμοι στενοί.

Το τοπίο κι αυτό γυμνό. Έρημο χωρίς δέντρα, χωρίς ένα πράσινο φύλλο. Όλα γυμνά, κιτρινιασμένα, ξηραμένα. Τα περβόλια χάθηκαν εδώ και καιρό. Το ίδιο τα ποτάμια και τα νερά. Περιτρέχουμε τις γειτονιές... Ξεχάστηκαν πια όλα και κάθηκε κόσμος και κόσμος...»

Στριφογουρίζει το μυαλό μου πάνω από όλη την Κυθρέα μα ειδικότερα στη γειτονιά μου, στην είσοδο της Κυθρέας για συναισθηματικούς λόγους.

Ο δρόμος που οδηγούσε προς την κωμόπολη κλειστός. Πάνοπλοι Αττίλες φράσσουν το δρόμο μπροστά στην πύλη ενός τεράστιου στρατοπέδου που δημιούργησαν και επεκτείνεται από τα νέα σπίτια του Νέου Χωρίου μέχρι την εκκλησία του Αγίου Γεωργίου δυτικά της Αγίας Μαρίνας, της Θεοτόκου που ισοπεδώθηκε εξ ολοκλήρου, την Αστυνομία και το «by-pass» κοντά στον κινηματογράφο.

Αφήνοντας τη σκέψη να συνεχίζει την περιέργη πορεία της, σέρνουμε νοερά τα βήματά μας στο δρόμο προς την Κυθρέα. Λίγο πιο πάνω, τα λιοχώρια με τα τεράστια ελαιόδενδρα που αργοπεθαίνουν μέσα στο κατοχικό στρατόπεδο. Προχωρώντας πιο πέρα, όπου ανηφορίζει ο δρόμος, τα ερείπια του κέντρου «ΠΑΝ-ΘΕΟΝ» του Κώστα Αντώνη Λοΐζου που είχε αναστείλει τη λειτουργία του πριν από πολλά χρόνια, αλλά παρέμεινε πεισματικά εκεί έρημο και έρμαιο στη φθορά του χρόνου για να θυμίζει για πάντα την απλοϊκή ζωή και τη διασκέδαση του κόσμου της τότε εποχής. Δεξιά, πιο μέσα, μεταξύ των ελαιοδένδρων το γήπεδο του Π.Α.Ο.Κ. Ο ίδιος αυτός χώρος, παλαιότερα, τη δεκαετία του '50 χρησιμοποιείτο από την τότε ισχυρή ποδοσφαιρική ομάδα Κυθρέας, μιας ομάδας που μαγνήτιζε τους πάντες που έτρεχαν μαζικά να την ενθαρρύνουν.

Πιο πάνω δεξιά το πρώτο σπίτι του Τάκη και Τζένης Συμεωνίδου και αμέσως

μετά ο σταθμός βενζίνης «ΠΕΤΡΟΛΙΝΑ» με πρώτους διαχειριστές τον Νίκο Ρούσο και Στέλιο Πατρίκιο. Στην αντίπερα όχθη του ποταμού το σπίτι του Βάσου και της Μαρίας Χριστοδουλίδη και στην ίδια σειρά το σπίτι του Παναγιώτη και Ηρούλλας Πλαστήρα και το σπίτι του Κύπρου και Δέσποινας Χατζηδημητρίου. Στη δεξιά πλευρά του δρόμου, μετά το σταθμό βενζίνης το σπίτι του Μιχαλάκη και Ρένας Σάββα και αμέσως μετά τα σπίτια του Πάνου και Αθηνούλλας Καλλή και του Βάσου και Φοίβης Νικολαΐδη που τα χώριζε ο χωματένιος δρόμος που οδηγούσε στα πρώτα σπίτια του Νέου Χωρίου. Λίγο πιο κάτω στον κύριο δρόμο που οδηγεί στο Νέο Χωρίο τα σπίτια του Ανδρέα και της Φοίβης Προδρόμου και του Νίκου και της Μαρούλας Αθανασιάδη (Ψαρά).

Παίρνουμε τη λεωφόρο που οδηγεί προς το Γυμνάσιο, έργο του αείμνηστου Δημάρχου της Κυθρέας Σάββα Χριστίδη που αποτελούσε στολίδι για την κωμόπολη.

Αριστερά του δρόμου προς το Γυμνάσιο, ακριβώς στην είσοδο του ημιτελής κατοικία του μ. Πλουτάκη Φραγκούδη και αμέσως μετά το σπίτι του Παναγιώτη και της Χρυσταλλούς Κανικλίδη, πιο πάνω το σπίτι του Κώστα και της Θέλμας Χρυσσοστόμου. Συνεχίζοντας, συναντούμε το σπίτι του Ανδρέα και της Ελενούς Γεωργιάδη (Ρωσσίδη) με τα βοηθητικά του (στάβλους) για τα ζώα. Στη δεξιά πλευρά του δρόμου, αμέσως μετά το περβόλι του Σάββα και της Χλόης Σαββίδη, το χωράφι του μ. Γιώργου Γεωργιάδη (Γραμματικού, τότε υπάλληλου του Δήμου Κυθρέας) και στην ίδια σειρά, το αγροτικό σπίτι (στάβλος) του μ. Κώστα Γιαννάκη, μετά τα σπίτια του Τάκη και της Γεωργίας Γιαννάκη και του Λούκα και της Λούλλας Κρίτσου και οι στάβλοι και το περβόλι του μ. Σάββα Κωνσταντίνου (Πετρούλλη) και ο μεγάλος καλαμιώνας πριν το Γυμνάσιο.

Γυμνάσιο Κυθρέας (Φωτογρ. Ελένης Κοκή-Γρηγορίου)

Προχωρούμε πιο πάνω: Το μεγαλοπρεπές κτίριο του Γυμνασίου της Κυθρέας. Το πράσινο φως για την ίδρυση του άναψε στις 2.5.1968 με απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου. Το νέο κτίριο λειτούργησε τη σχολική χρονιά '70 - '71. Οι κάτοικοι της Κυθρέας και των περιχώρων είχαν πάντοτε έφεση προς τη μάθηση. Αγάπησαν πραγματικά το Γυμνάσιο. Κανένας δεν μάντεψε, τότε, ότι τα σύννεφα που συγκεντρώνονταν, θα έφερναν σε λίγες μέρες τη λαίλαπα που σάρωσε τα πάντα στο πέρασμά της.

Ολόκληρη η γειτονιά βρίσκεται μέσα στη στρατιωτική ζώνη του κατακτητή που απαγορεύει την επίσκεψή μας στα σπίτια και τις περιουσίες μας.

Μάιος 1974 - απόγευμα: Ο ήλιος άρχισε να καίει υπενθυμίζοντάς μας τον ερχομό του καλοκαιριού. Η Ρένα απουσίαζε με τα παιδιά σε συγγενικό σπίτι στην Κυθρέα. Έμεινα μόνος στο σπίτι και με διακατείχε μια ανήσυχη σκέψη για ορισμένα δυσάρεστα γεγονότα της τότε περιόδου.

Μέσα στη μοναξιά μου αποφάσισα να διαγράψω πεζός ένα γύρο της περιοχής της γειτονιάς μου με τις περιουσίες της οικογένειας. Παίρνω την λεωφόρο που οδηγεί προς το Γυμνάσιο που αποτελούσε στολίδι για την κωμόπολή μας. Στέκομαι αμήχανος με χίλιες δυο σκέψεις για τα τεκταινόμενα ανησυχητικά φαινόμενα της τότε εποχής. Κάνω τη σκέψη να επιστρέψω σπίτι αλλά κάτι με σπρώχνει να συνεχίσω το οδοιπορικό μου.

Προχωρώ πιο πάνω στο σταυροδρόμι που ο ένας δρόμος οδηγεί προς το κοιμητήριο, ο άλλος συνεχίζει προς την περιοχή του σφαγείου και καταλήγει στον κύριο δρόμο της Κυθρέας κοντά στην περιοχή του Αγίου Ανδρονίκου και ο άλλος οδηγεί προς τα δυτικά. Τον ακολουθώ.

Αμέσως μετά στην αριστερή πλευρά του δρόμου συναντώ το αλώνι του μ. Γεώργιου Φιλιππίδη με τα πανύψηλα κυπαρίσσια γύρω του. Θυμάμαι όταν ήμαστε μικροί και ριψοκίνδυνοι σκαρφαλώναμε στα δέντρα για να βρούμε τα νεογνά των κορόνων από τις φωλιές τους.

Λίγο πιο κάτω το ωραίο περιβόλι του αγαπητού Στέλιου Δ. Νικολαΐδη το οποίο είχε αγοράσει λίγο χρόνο πριν την εισβολή χωρίς να το χαρεί.

Προχωρώ πιο κάτω για συναισθηματικούς λόγους για να επισκεφθώ την τοποθεσία «Πέζουλος» όπου βρισκόταν το χωράφι της αδελφής μου της Γιαννούλας. Πανύψηλα ελαιόδεντρα αλλά και δύο συκιές με σπάνιες ποικιλίες σύκων που οι περαστικοί μπαίνουν στον πειρασμό να κόψουν λίγα για να τα δοκιμάσουν. Δίπλα εκεί ακόμη ένας δρόμος που οδηγούσε στο κοιμητήριο. Πιο πάνω αριστερά του δρόμου τα λιοχώρια του αείμνηστου δασκάλου Αντώνη Αντωνιάδη τα οποία είχε πωλήσει στον κτηματομεσίτη Κ. Καλησπέρα από τη Λευκωσία.

Ο χωματόδρομος κοντά στον «Πέζουλο» συνεχίζει και αριστερά οδηγεί στην τοποθεσία «Καμάρα» μέχρι το εφτάμιλι ενώ ο άλλος οδηγεί δυτικά προς τα κτήματα του Ανδρονίκου, του Χαμπή του Παφίτη και άλλων.

Συνεχίζω αφηρημένος το οδοιπορικό μου προς τα δυτικά. Συναντώ τον «ποταμό του Κάττου» που περνούσε δίπλα από το γήπεδο της ΑΕΚ στο εφτάμιλι και κάτω από τη γέφυρα του κυρίου δρόμου και συνέχιζε την πορεία του προς το Νέο Χωρίο και αλλού.

Συνεχίζω την πορεία μου προς τα χωράφια του Ανδρόνικου. Ελιές αλλά και πολλές συκιές που στην περίοδο των αμπελοπουλιών και των μελισσοφάγων εγίνετο μάχη για το στήσιμο των «βερκών» με επικεφαλής τον αείμνηστο Δημητράκη άλλως «Τράκκα». Το οδοιπορικό μου φτάνει στα σύνορα του ελαιώνα του Χαμπή του Παφίτη. Η περιοχή από το γήπεδο της ΑΕΚ μέχρι σε βάθος στην περιοχή της τοποθεσίας «Φιλέρι» είχαν αγοραστεί τα περισσότερα κτήματα τότε από τους Αδελφούς Μιχαηλίδη για διαχωρισμό οικοπέδων αλλά όλα χάθηκαν με την κατάληψη της περιοχής από τον τούρκο εισβολέα.

Σταματώ για λίγο ατενίζοντας προς το δάσος δυτικά της Κυθρέας «το δάσος του Εγγλέζου» και προχωρώ στο μονοπάτι που οδηγούσε προς το μοναστήρι του Αγίου Χρυσσοτόμου πάνω από τον Κουτσοβέντη.

Αναμνήσεις και σκέψεις από την παιδική μου ηλικία που παραμένουν αξέχαστες. Μαθητής τότε του Δημοτικού Σχολείου, μόλις ολοκληρώνετο η σχολική περίοδος τέλος Ιουνίου, ο θείος μου ο Γιώργος του Γιαννάτζη και ο Κύπρος Σάββα, το «Κυπρούδι» όπως τον αποκαλούσαν, με έπαιρναν μαζί τους για μετάβαση στο Μοναστήρι του Αγίου Χρυσσοτόμου λόγω της γιορτής του Αγίου.

Η μετάβαση προς το μοναστήρι εγένετο μέσον του μονοπατιού που αναφέρω και διέσχισε «το δάσος του Εγγλέζου», που περιέγραψα πιο πάνω με τη βοήθεια γαιδουριών. Λόγω της ηλικίας μου με έβαζαν πάνω σ' ένα γαϊδούρι μέχρι το μοναστήρι. Όταν φθάναμε στην περιοχή του μοναστηριού στρατοπεδεύαμε κάτω από τις χαρουπιές και οι συνοδοί μου φρόντιζαν τα ζώα προσφέροντάς τους τροφή και νερό καθώς επίσης για ετοιμασία των κουβερτών για μας, για τη νύχτα.

Τέτοιες αναμνήσεις μένουν ανεξίτηλες στο μυαλό μου όσα χρόνια κι αν περάσουν.

Την ημέρα της γιορτής του Αγίου, όλη η περιοχή γέμιζε από λεωφορεία με πιστούς από όλη την Κύπρο για προσκύνημα.

Όλα αυτά τα θυμάμαι σαν να ήταν χτες. Κάδομαι πολλές φορές και φέρνω μπροστά μου εκείνο το αξέχαστο δειλινό του Μαΐου. Τι με ώθησε να διαγράψω το οδοιπορικό εκείνο το απόγευμα; Με τη δυσάρεστη εξέλιξη που ακολούθησε και την κατάληψη της όμορφής μας κωμόπολης από τον τούρκο εισβολέα, κάνω τη σκέψη ότι κάποιο αόρατο χέρι με έσπρωχνε στην περιοχή που περιέγραψα γιατί ίσως να ήταν η τελευταία φορά που θα την έβλεπα; Ένα αξέχαστο δειλινό που θα είναι πάντα χαραγμένο στη μνήμη μου.